Migrația ca narațiune – rolul biografiilor lingvistice în analiza fenomenului migraționist

Florin-Teodor OLARIU*

Key-words: *sociolinguistics of immigration, linguistic community, linguistic biography, language loyality*, *language vitality, stereotypes*

1. Sociolingvistica migrației – o nouă perspectivă în câmpul științelor limbajului

Fluxurile demografice au reprezentat o constantă de-a lungul istoriei, ele reuşind să remodeleze din punct de vedere social, cultural sau politic întregi spații geografice. Având la origine diverse motivații (de la epoca marilor migrații, când amplele mişcări de triburi aveau la bază necesitatea găsirii unor spații vitale, până în contemporaneitate, când printre principalii factori ai mobilității se regăsesc războaiele, persecuțiile religioase sau politice, necesitatea populării unor noi regiuni cucerite, sau, mai nou, creşterea demografică, condițiile economice precare sau emergența pieței globale a forței de muncă), dislocările de populație au avut în permanență şi consecințe lingvistice, fie ca urmare a diversificării sub aspect lingvistic a teritoriilor vizate, fie, dimpotrivă, ca urmare a contatelor ce au avut loc între diversele grupuri de populații, contacte în urma cărora s-au creat condițiile necesare unor convergențe structurale la nivel lingvistic :

> Mişcările migratorii nu au ca rezultat doar diversificarea la nivel lingvistic prin dispersiile geografice de populație, ci şi crearea condițiilor de contact între grupuri şi convergență lingvistică, precum împrumutul structural sau reducerea distincțiilor marcante la nivel lingvistic între dialecte şi limbi (fenomene cunoscute precum *Sprachbund* sau cele în urma cărora au loc adaptări reciproce la nivel lingvistic – *koiné*). Contactul dintre grupuri lingvistice diferite conduce, aşadar, la formarea unor noi forme de exprimare : jargoane comerciale şi alte forme de limbi în contact (limbi pidgin/ creole, limbi mixte, varietăți ale celei de-a doua limbi etc.), care toate iau naştere ca rezulat direct al mobilității umane (Deumert 2006 : 130).

În epoca modernă, migrația a cunoscut noi forme de manifestare, în special după cel de-al doilea război mondial. Odată cu eforturile de refacere economică şi

* Academia Română, Filiala Iaşi.

Această lucrare a fost realizată în cadrul Proiectului „Societatea bazată pe cunoaştere – cercetări, dezbateri, perspective”, cofinanțat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, contract de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/56815.

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

structurală a societăţilor occidentale s-au creat şi premizele unor mişcări de populaţie motivate în special sub aspect economic, ce urmau să satisfacă cererea unei pieţe de muncă în continuă dezvoltare. Astfel a luat naştere un amplu proces migraţionist, orientat, în general, pe axa Sud-Nord, dinspre ţări precum Italia, Spania sau Portugalia, mai slab dezvoltate din punct de vedere economic, înspre regiuni ca Franţa, Germania, Elveţia sau Ţările de Jos. Acesta a fost şi momentul când, pe lângă cercetări ce urmăreau efectele fenomenului migraţionist la nivel economic, social, cultural sau politic, au apărut din ce în ce mai pregnant şi studii focalizate pe consecinţele lingvistice ale acestor fluxuri demografice. Acum încep să se contureze direcţii de cercetare care vor avea ca subiecte de reflecţie noile forme de contact între limbi, cu întreaga problematică aferentă acestora : *code switching*, *code mixing*, *interlanguage, language loyality*, *language vitality* etc. Odată cu sfârşitul anilor ’60 şi, mai ales, începutul anilor ’70 ai secolului trecut sociolingvistica (ca disciplină ce urmărea, cu preponderenţă, manifestările de factură lingvistică ale dinamicii raportului dintre indivizi/ comunităţi şi mediul social în care aceştia/ acestea se află) devine o direcţie de cercetare cu un statut ştiinţific din ce în ce mai bine conturat, rezultat în urma unor încercări succesive de a-şi delimita (sesizând genul proxim şi diferenţele specifice) propriul obiect de studiu şi propria metodologie.

Un nou imbold au căpătat cercetările de sociolingvistică odată cu amplele mişcări sociale şi politice ce au avut loc în Europe de Est la sfârşitul anilor ’80 şi începutul anilor ’90. Căderea Cortinei de Fier a însemnat pentru populaţia est-europeană câştigarea unui drept multă vreme anulat: dreptul la liberă circulaţie. Mişcării pe axa Sud-Nord, ce a caracterizat societatea vest-europeană după cel de-al doilea război mondial îi corespunde acum o nouă mişcare pe axa Est-Vest, având la bază, în general, situaţia precară sub aspect economic şi social din ţările fostului bloc comunist. Libertatea de mişcare astfel câştigată, consolidată odată cu intrarea unor foste ţări socialiste în Uniunea Europeană, a dat naştere unui nou tip de fluxuri migratorii, teoretizat sub numele de *transnaţionalism* sau *migraţie pendulară*. Această nouă realitate, ce reprezintă un rezultat direct al liberalizării trecerii graniţelor interstatale, a apărut ca urmare a posibilităţii persoanelor care au ales să imigreze de a menţine legăturile în permanenţă cu destinaţiile de origine, fie prin deplasări periodice anuale, fie, mai ales, prin intermediul mijloacelor moderne de comunicare (telefonie, internet etc.), ce au avut un rol esenţial în schimbarea caracteristicilor mobilităţii demografice din ultima perioadă, mişcările migratorii devenind în aceste condiţii fluxuri cu caracter „pendular” între societăţiele de origine şi cele ţintă :

> Sociologia ne-a obişnuit cu imaginea străinului ca fiind prin definiţie dezrădăcinat; or, evoluţiile recente ale fenomenelor migratorii scot în evidenţă existenţa unei culturi a relaţionării, pusă în practică de imigranţi şi pe care aceştia o menţin în cadrul propriei lor mobilităţi. Astfel, astăzi este din ce în ce mai rar faptul de a vedea migraţiile doar ca o mişcare între două comunităţi distincte, aparţinând unor locuri îndepărtate şi marcate de relaţii sociale independente unele de altele. Dimpotrivă, se întâmplă din ce în ce mai des ca imigranţii să creeze şi să întreţină relaţii la distanţă care suplinească funcţia raporturilor de proximitate. Până nu demult în stare latentă, dar proprie tuturor grupurilor care se deplasau, această cultură a relaţionării a devenit vizibilă şi foarte dinamică odată ce imigranţii au început să folosească pe scară largă noile tehnologii ale informaţiei şi comunicării (Diminescu 2002 : 6).

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

Aceste noi realităţi la nivel social au contribuit la cristalizarea unei noi direcţii de cercetare – *sociolingvistica migraţiei* (Chambers 2003, Krefeld 2004). Migraţia interesează, în general, sociolingvistul în măsura în care acest fenomen implică, drept corolar, contactul între limbi, contact care până acum a fost studiat atât cu referire la migraţie, cât şi la problematica bilingvismului (acesta din urmă având, totuşi, un statut privilegiat în raport cu studiile dedicate migraţiei). Nucleul central în jurul căruia au fost elaborate aproape majoritatea studiilor dedicate raportului limbă-migraţie este reprezentat de persoana imigrantă văzută ca o persoană ce învaţă o a doua limbă (L2), mai exact, întreaga panoplie de fenomene de interferenţe lingvistice între cele două coduri (limba sursă – limba ţintă) pe care aceasta le foloseşte în situaţie de contact. Dar, dincolo de latura strict lingvistică, aceste fenomene trebuie privite ca fenomene lingvistice complexe, susceptibile de a susţine mai multe grile interpretative (lingvistice, sociale sau psihologice), şi care, în plus, reflectă istoria individuală a pesoanelor sau grupurilor avute în vedere. Aceste dimensiuni ale comportamentului lingvistic în condiţii aloglote nu pot fi izolate unele de altele în mod complet, ele intersectându-se parţial şi presupunându-se în mod reciproc. În cele din urmă, nu trebuie să uităm faptul că limba nu este un bun cu utilizare în regim propriu, ci, dimpotrivă, tocmai geneza sa socială (mai precis: dialogal-interacţională) îi determină funcţionarea în calitate de sistem semiotic fundamental pentru fiinţa umană. Din acest punct de vedere (limba înţeleasă ca un sistem dinamic având o puternică dimensiune istorică, ca urmare a funcţionării sale în cadrul unui grup bine individualizat), a reduce întreaga problematică circumscrisă raportului limbă-migraţie doar la ecuaţia „migrant = persoană care învaţă o a doua limbă (L2)” ar reprezenta o perspectivă ce ar reduce mult complexitatea funciară a comportamentului lingvistic a subiecţilor aflaţi în context migraţionist. Incompatibilitatea unei asemenea viziuni cu realitatea care se manifestă pe teren vine ca urmare a faptului că adoptând o asemenea perspectivă ar fi obnubilate câteva aspecte extrem de importante pentru o înţelegere adecvată a acestei situaţii complexe, precum (Extra, Verhoeven 1999: 15–16):

– care sunt varietăţile lingvistice ale unui grup imigrant utilizate în comunicarea orală sau în cea scrisă (altfel spus, analiza variaţiilor diatopice, diastratice şi diafazice)?

– care sunt interlocutorii şi care este cadrul conversaţional?

– cum funcţionează aceste varietăţi vernaculare în împrejurări lingvistice dominate de L2?

– ce tipuri de interacţiuni (în termeni de contact lingvistic: *code switching*, *code mixing*, *interlangue* etc.) pot fi observate între limba dominantă şi cea dominată?

– care sunt atitudinile prezente în interiorul celor două grupuri care se află în situaţie de contact cu referite la limba Celuilalt (aspecte ce ţin de domeniul imaginarului lingvistic)?

Luarea în considerare a acestor multiple aspecte presupuse de raportul limbă–migraţie (fapt ce reprezintă, de altfel, o acţiune complementară cu aceea a promovării în cadrul acestui tip de demers a unei perspective polilectale asupra limbii) constituie, după părerea noastră, o opţiune metodologică aptă pentru a descrie în parametrii cât mai adecvaţi această complexă problematică a comportamentului lingvistic în context migraţionist.

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

Aceste perspective interdisciplinare asupra interacţiunilor verbale ce caracterizează comunităţile lingvistice aflate în situaţie minoritară au ca principală finalitate aceea de a configura o radiografie suficient de coerentă a identităţii (socio)lingvistice a subiecţilor imigranţi. Referitor la acest aspect, câteva sunt problemele asupra căror se cuvine a insista: ce rol joacă respectiv limbile, regiunea de inserţie sau noile reţele sociale în reconfigurarea identităţii imigranţilor? Care sunt modalităţile prin care se manifestă dinamica identitară în cotext migraţionist? Există factori care favorizează menţinerea unui *statu quo* sau, dimpotrivă, facilitează schimbarea? Care este rolul copiilor şi al familiilor, în general, în cadrul procesului de integrare?

În ceea ce priveşte acest ultim subiect, bibliografia de specialitate consideră familia ca un *loc al unei duble medieri*, în cadrul căreia „copiii mediază relaţiile părinţilor cu regiunea de inserţie iar părinţii mediază relaţia copiilor cu regiunea şi limba de origine” (Lüdi/Py 2003 : 48). Această realitate face ca familia imigrantă să devină un loc crucial pentru contactul între limbi şi, de asemenea, un loc în care se joacă, în acelaşi timp, integrarea. Însă, deşi are o funcţie importantă în procesul integrării, familia nu scapă unor ambiguităţi structurale, ea fiind, în acelaşi timp:

> […] un loc totuşi a cărui funcţie din acest punct de vedere apare ca fiind multiplu şi complex, nu fără ambiguităţi: loc protejat, cămin unde există un contact permanent cu limba maternă; loc uneori mult prea protejat care poate împiedica contactul cu regiunea de primire; loc de deschidere spre limba vernaculară, prin intermediul copiilor, dar, de asemenea, de echilibrare între culturile de origine şi cea de primire (Pietro 1995: 192).

Datorită acestor aspecte, familia devine un loc privilegiat în cadrul cercetărilor asupra migraţiei, oferindu-ne o perspectivă endogenă asupra genezei practicilor discursive cotidiene.

Sociolingvistica migraţiei, dincolo de nivelul microsociolingvistic al descrierii identitare al unui grup, reprezentat de practicile lingvistice cotidiene, are în vedere şi nivelul macrosociolingvistic construit în jurul conceptelor de *vitalitate lingvistică* şi *loialitate lingvistică* (împreună cu corolarele lor: *schimbare lingvistică* vs. *păstrare a limbii*), două concepte având un rol major în circumscrierea statutară a unei comunităţi imigrante în interiorul societăţii de inserţie. Mişcările migratorii, ca urmare a faptului că induc un puternic sentiment de insecuritate lingvistică în rândul imigranţilor, reprezintă, datorită acestei fragilităţi (şi fragilizări) a unuia dintre cei mai semnificativi parametri identitari, care este limba, un teren favorabil analizei activităţilor reprezentaţionale. Loialitatea lingvistică, înţeleasă ca atitudine faţă de o limbă ca urmare a capitalului simbolic pe care aceasta este învestită la un moment dat, reprezintă componenta cea mai subiectivă a vitalităţii lingvistice a unui grup dat.

Dacă vitalitatea lingvistică îndeplineşte, aşadar, o importantă funcţie simbolică în cadrul proceselor de circumscriere identitară a unei comunităţi (înţelegând aici statutul său social, care se defineşte în termeni de valorizare atât la nivel individual, cât şi instituţional), există şi parametri mai puţin subiectivi ai procesului în cauză, care contribuie la asigurarea unei *vitalităţi obiective* (Giles Bourhis, Taylor 1977: 18) a unei limbi, cum ar fi, de exemplu, numărul de indivizi

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

ce alcătuiesc grupul avut în vedere (aspectul demografic) şi susţinerea instituţională de care se bucură o limbă.

Analiza imaginarului colectiv ce însoţeşte fluxurile migratorii reprezintă, în sfârşit, un alt domeniu de interes pentru sociolingvistica migraţiei. Şi acest lucru se datorează faptului că, în cadrul unui proces migraţionist, restructurarea universului de valori a persoanelor aflate în acest tip de mobilitate nu se limitează doar la faptele lingvistice. Schimbările care intervin în activităţile lingvistice şi în repertoriul verbal sunt acompaniate de o restructurare a reprezentărilor sociale. La fel de complexă şi problematică precum schimbarea practicilor şi obişnuinţelor comunicative, aceasta este de cele mai multe ori necunoscută şi îl găseşte pe imigrant, de regulă, descoperit în faţa imaginarului colectiv al societăţii ţintă, neavând instrumentarul necesar unei interpretări eficiente a acestuia. În aceste condiţii nu este deloc întâmplător faptul că imigrantul apelează la propriul sistem de stereotipuri, care fac parte din universul său de cunoştinţe despre lume, aceste stereotipuri funcţionând ca nişte grile de lectură ce mediază raporturile cu exteriorul. Centrate asupra cunoştinţelor pe care un grup le are despre sine, stereotipurile dau naştere, prin comparaţie, cunoştinţelor asupra Celuilalt, ca reprezentant al societăţii gazdă. Acestă funcţie reprezentaţională are, cel puţin pentru perioada de acomodare a imigrantului la noul context cultural şi social cotidian, o importanţă precisă, contribuind la orientarea sa preliminară „în teren”:

> În context migraţionist, punerea în practică a acestui sistem oferă, pentru început, o oarecare eficacitate. Stereotipurile acţionează ca nişte instrumente care permit manipularea simbolică a regiunii de destinaţie. Ele funcţionează precum nişte categorizări „prêtes à l’emploi”, care răspund aşteptărilor migrantului confruntat cu un mediu cognitiv şi social devenit dintr-o dată precar. Ele structurează cunoştinţele asupra lumii şi simplifică, în acest sens, prelucrarea informaţiei. [...] Din punct de vedere al funcţiei sociale, activarea acestui sistem reprezintă un instrument eficace pentru a intra în contact cu membrii regiunii de destinaţie şi pentru a stabili relaţii preliminare, şi anume, acelea care preced stabilirea oricărui contract de comunicare şi care definesc aşteptările partenerilor. Manipulând acest suport al stereotipurilor, imigrantul poate să transfere cunoştinţele sale comunicative regiunii de destinaţie şi să-şi definească astfel rapid punctele de reper necesare propriei orientări, în scopul determinării convenţiilor care regizează relaţiile interpersonale (Oesch-Serra 1995: 162–163).

Studiul stereotipurilor ce însoţesc procesul de adaptare a imigranţilor la noile lor condiţii de viaţă reprezintă, în concluzie, un domeniu important de analiză, complementar cercetărilor dedicate comportamentului lingvistic în mediu aloglot, această perspectivă interdisciplinară proprie sociolingvisticii migraţiei reprezentând, practic, o obţiune metodologică esenţială în decelarea cu o cât mai mare acurateţe a strategiilor ce regizează interacţiunile sociale cotidiene în cadrul comunităţilor de imigranţi. În acest sens, putem spune că sociolingvistica migraţiei reprezintă un pas înainte în realizarea unui deziderat al lingvisticii de teren actuale, şi anume acela de a trece de la o lingvistică „a izolării şi a imobilităţii” (Chambers 2002: 117), aşa cum era concepută cercetarea de teren (de factură dialectologică) la începutul secolului al XX-lea, la o lingvistică a interacţiunii, care să urmărească „consecinţele lingvistice ale mobilităţii demografice” (Demeurt 2006: 130) cu preponderenţă de data aceasta în mediul urban, mult mai deschis interferenţelor lingvistice.

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

2. Biografia lingvistică – instrument de lucru în cadrul sociolingvisticii migrației

Interesul nostru pentru sociolingvistica migrației a început acum aproximativ patru ani, când, în cadrul unui proiect intitulat *Emigranți din România la Torino (1898-2006). O abordare cultural-antropologică*, am efectuat două anchete de teren în cadrul comunității româneşti din Torino. În urma acestor anchete a fost realizată o bază de date folosindu-se atât metode cantitative (chestionare tematice), cât şi metode calitative (interviuri narative), ce au urmărit să scoată în evidență un număr cât mai mare de aspecte/ situații/ probleme ce caracterizează viața cotidiană a imigrantului român atât în cadrul propriei comunități de imigranți, cât şi în relațiile pe care acesta şi le construieşte de-a lungul procesului de integrare socio-economică şi culturală în structurile comunitare ale societății gazdă. Am încercat ca anchetele să se desfăşoare în medii profesionale şi în spații culturale dintre cele mai diverse (în biserici, la sediile asociațiilor culturale, la sediul Consulatului Român, în locuințe personale sau chiar în aer liber – parcuri, cafenele etc., subiecții anchetați fiind de la artişti, scriitori şi studenți până la antreprenori şi simpli muncitori), din dorința de a avea o cât mai mare reprezentativitate la nivelul comunității cercetate.

Un aspect important urmărit în cadrul acestor anchete a fost analiza dimensiunii (socio)lingvistice a comportamentului comunicativ pe care imigranții îl adoptă în mediul lor cotidian. Metoda pe care am ales-o pentru a putea urmări acest aspect a fost cea a *biografiilor lingvistice*, înțelese ca „o poveste autobiografică centrată pe achiziția unei/ mai multor limbi străine" (Franceschini, Miecznikowski 2004: X). Interesul pentru această metodă s-a dezvoltat rapid începând cu anii 1990 cu preponderență în Europa. Avându-şi începutul în interesul de tip documentar față de cazurile de bilingvi/ plurilingvi excepționali (facultățile intelectuale native ale acestora, contextul psihocognitiv şi sociocultural în care şi-au dezvoltat abilitățile comunicative plurilingve, factorii care pot influența o achiziție reuşită a unei limbi etc.), cercetările privind achiziția unei/ unor limbi diferite de cea maternă au evoluat rapid înspre o cristalizare metodologică şi teoretică a domeniului în cauză. La ora actuală există două perspective de abordare a acestei metode de cercetare: a) o perspectivă restrânsă, în care interviurile narative sunt centrate în mod aproape exclusiv pe redarea contextului în care subiecții şi-au însuşit limbile de care dispun la data respectivă, fiind vorba, în cazul de față de un demers discursiv asupra practicilor lingvistice ale subiecților; b) o perspectivă mai largă, în care elementele ce țin de abilitățile şi de comportamentul lingvistic al subiecților intervievați sunt doar parte a unor structuri narative mai ample, de genul „istoria vieții". Şi într-un caz, şi în celălalt, aceste biografii lingvistice încearcă să răspundă unor probleme de genul: ce limbi se vorbesc în casa părintească? ce limbi pot fi auzite în împrejurimi? cu ce limbi intră subiecții în contact în copilărie, la şcoală, în cercul prietenilor şi, mai târziu, în viața profesională? ce amintiri (contexte emotive) au subiecții legate de diferitele lor limbi? cum folosesc aceştia la ora actuală toate aceste limbi? care sunt atitudinile promovate în raport cu fiecare limbă vorbită? etc.

Alte amănunte sunt legate de întrebările fără răspuns din domeniul motivării învățării limbilor şi cel al vârstei 'ideale' pentru achiziția acestora. Biografiile lingvistice ne arată într-un mod extrem de relevant faptul că o achiziție reuşită a

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

limbilor este posibilă şi după vârsta adolescenţei şi că pot fi atinse competenţe excelente în limba-ţintă chiar şi la nivel fonologic – să se vorbească ‘precum un nativ’. Cum pot fi înţelese pe acest fundal aşa-zisele ‘ferestre cognitive’ pentru achiziţia limbilor (altfel spus, vârsta optimă pentru fixarea informaţiilor lingvistice, paralingvistice şi non-lingvistice ce însoţesc orice proces de achiziţie)? Cum interacţionează factorii emoţionali şi cei motivaţionali cu vârsta la care are loc achiziţia unei limbi străine? Povestirile autobiografice oferă lămuriri asupra tuturor acestor probleme. Ele arată într-un mod foarte relevant marea importanţă a conţinutului emoţional al situaţiei de învăţare, de exemplu, influenţa trăirilor intense şi a raporturilor cu persoanele prin intermediul cărora se realizează achiziţia unei limbi. În domeniul motivării învăţării, povestirile autobiografice confirmă necesitatea unei priviri diferenţiate, care să depăşească simpla distincţie între motivaţia integrativă şi cea instrumentală.

În context migraţionist, aceste povestiri au o importantă valoare documentară datorită faptului că ele, prin conţinutul lor, îmbogăţesc perspectiva noastră asupra relaţiilor care se stabilesc între persoana imigrantă şi diferitele limbi pe care aceasta este obligată să le înveţe de-a lungul întregii sale vieţi. În plus, informaţiile culese prin intermediul acestor povestiri orale sunt extrem de relevante pentru înţelegerea proceselor cognitive implicate în achiziţia limbilor străine; aceste informaţii pot fi incluse în cercetări fundamentale de mai mare amploare în care pot fi folosite metode de cercetare provenind din psiholingvistică sau din neurobiologie (Franceschini 2002: 28–29). În condiţiile date, această perspectivă devine interesantă nu numai pentru lingvistică, ci şi pentru sociologia limbajului, pentru didactică sau psihologie, conducând, astfel, la dezvoltarea studiilor interdisciplinare cu referire la facultatea limbajului.

În plus, informaţiile obţinute cu ajutorul acestui instrument de cercetare pot fi relevante pentru a cunoaşte, sub aspect socioeconomic şi psihocognitiv, atât *statutul pre-migratoriu al imigrantului*, cât şi la cel *post-migratoriu*. A şti caracteristicile mediului de socializare anterior experienţei migraţioniste, precum şi motivaţia care a stat la baza deciziei imigrantului de a se încadra într-un flux migraţionist la un moment dat devine un element esenţial în analiza evoluţiei sale ulterioare în cadrul structurilor comunitare ale ţării de adopţie. Această evoluţie depinde, în mod constitutiv, şi de raporturile pe care imigrantul le are cu limba respectivei ţări, altfel spus de atitudinile, reprezentările şi de imaginarul lingvistic cu care acesta îşi construieşte propriul univers motivaţional. Coroborarea celor două tipuri de informaţii (cele caracteristice statutului premigraţionist şi cele ce descriu situaţia postmigraţionistă a imigrantului) poate contribui la o mai bună înţelegere a întregii problematici cu care imigrantul se confruntă de-a lungul procesului de inserţie socioculturală în cadrul societăţii gazdă.

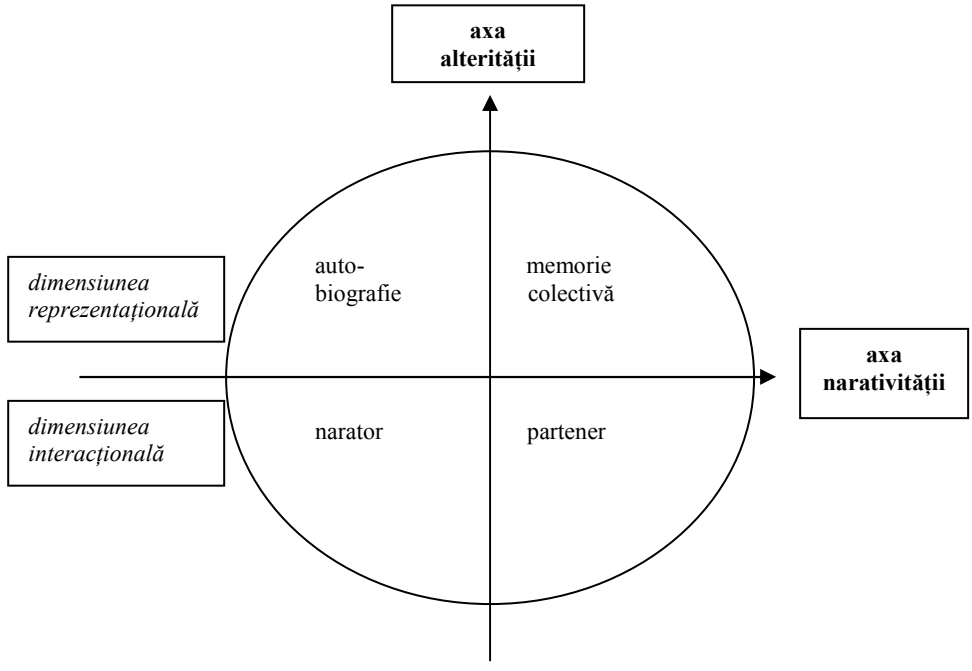
Biografiile lingvistice înregistrate de noi în cadrul proiectului amintit mai sus au fost construite din punct de vedere narativ având la bază cea de-a doua perspectivă menţionată de noi, şi anume perspectiva largă, nefocalizată, de tip „istoria vieţii”. Biografiile lingvistice sunt extrase, aşadar, din istoriile mai ample înregistrate cu imigranţii chestionaţi. Aceste biografii lingvistice au ca temă cum au învăţat persoanele singure (sau grupurile care au fost luate în considerare) diferitele lor limbi, cum sunt folosite limbile şi varietăţile şi cum, în acelaşi timp, funcţionarea

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

acestora s-a reglat şi adaptat la necesităţile lingvistice cotidiene. Persoanele chestionate au venit în contact cu diferite limbi – fie în mediul familial, fie în şcoală, fie prin emigrare, căsătorie sau în alte circumstanţe – şi au vorbit aceste limbi fie că au vrut, fie că au fost nevoite. Acestei varietăţi de situaţii comunicative cărora imigranţii trebuie să le facă faţă îi corespunde o structurare la fel de variată a biografiilor lingvistice în funcţie de diferitele contexte şi modalităţi de obţinere a lor (Franceschini 2002: 30):

– biografii scrise vs. biografii orale;
– forme scurte vs. forme lungi, detaliate;
– biografii lingvistice centrate vs. biografii lingvistice libere;
– auto-biografii vs. biografii (inter)mediate;
– biografii literare vs. biografii non-literare;
– biografii cu subiecţi adulţi vs. biografii cu subiecţi tineri.

Biografiile lingvistice clarifică, de asemenea, maniera în care experienţele de viaţă individuale au fost legate de contextele sociale. Astfel, prin intermediul acestor povestiri sunt analizate construcţii şi interpretări ale unor vieţi personale, care iau naştere prin interacţiune. În acest sens, nu trebuie să ne reprezentăm biografiile lingvistice ca pe un datum, ci, dimpotrivă, ele trebuie înţelese şi analizate ca nişte descrieri ale unor evenimente de viaţă reale. Noi primim de la subiecţii noştri povestiri importante, amestecate cu atitudini şi argumentări asupra pierderii limbii unice, cu modificări ale competenţei, ale strategiilor de învăţare. Dimensiunea reprezentaţională ce însoţeşte toate aceste procese marcate sub aspect identitar împreună cu dimensiunea interactivă specifică oricărei puneri în act a limbajului uman devin astfel cele două axe constitutive ale oricărui univers narativ de tip autobiografic:

Structura universului narativ (auto)biografic

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

Într-o primă fază de analiză, povestirile de tip „biografie lingvistică” trebuie să fie luate în considerare ca descrieri personale. Însă atunci când putem să punem în raport datele ce ţin de biografia lingvistică cu cunoştinţele obţinute cu ajutorul altor direcţii de cercetare, devine necesară o optică care să depăşească perspectiva cazului izolat. Numai folosind un vast corpus de texte se poate vedea ce părţi ale povestirilor, ce modele şi strategii narative se repetă. Printr-o comparaţie lărgită modelele devin clare, până la formulări asemănătoare; acestea permit să se facă constatări cu caracter generalizator şi, pentru a spune altfel, să se poată formula o *morfologie* şi o *sintaxă* proprii ale biografiilor lingvistice. Povestirile de tip „biografie lingvistică” devin clare prin multe comparaţii între studii de caz diferite. Pe lângă analiza conţinutului biografiilor lingvistice, o importanţă majoră o are şi analiza formei acestor poveşti ale vieţii, care poate furniza elemente ale unei retorici cotidiene, aptă să facă posibilă o comparaţie la nivelul conţinutului a celor mai diferite povestiri. În concluzie, analiza biografiilor lingvistice poate constitui un impuls pentru o teorie lingvistică, care să se intereseze de uzul lingvistic şi care să considere sistemul limbii ca o reconstrucţie şi o amenajare a facultăţilor umane în interacţiune cu contextul comunicativ.

Bibliografie

Chambers 2002: J.K. Chambers, *Dynamics of dialect convergence*, „Journal of Sociolinguistics”, 6, p. 117–130.

Chambers 2003: J.K. Chambers, *Sociolinguistics of immigration*, in David Britain, Jenny Cheshire (eds.), *Social dialectology*, Amsterdam/ Philadelphia, John Benjamins, p. 97–113.

Delas 2006: Daniel Delas, *Instances du sujet et travail en biographie langagière*, în *Biographie langagière et apprentissage plurilingue*, număr special al revistei „Le français dans le monde”, 1/2006, p. 12–17.

Deumert 2006: A. Deumert, *Migration and Language*, in Keith Brown (ed.), *Encyclopedia of Language and Linguistics*, second edition, Oxford, Elsevier Science, 2006, vol. al VIII-lea, p. 129–133.

Diminescu 2002: Dana Diminescu, *Les migrations à l'âge des nouvelles technologies*, „Hommes et migrations”, no. 1240/2002, p. 6–9.

Extra, Verhoeven 1999: Guus Extra, Ludo Verhoeven (eds.), *Bilingualism and migration*, Berlin/ New York, Mouton de Gruyter.

Franceschini 2002: Rita Franceschini, *Sprachbiographien: Erzählungen über Mehrsprachigkeit und deren Erkenntnisinteresse für die Spracherwerbsforschung und die Neurobiologie der Mehrsprachigkeit*, „Bulletin VASL-ASLA”, Neuchâtel, 17, 19–33.

Franceschini, Miecznikowski 2004: Rita Franceschini, Johanna Miecznikowski (eds), *Leben mit mehreren Sprachen/Vivre avec plurieurs langues. Sprachbiographien/Biographies langagières*, Peter Lang, Bern/Berlin/Bruxelles.

Giles, Bourhis, Taylor 1977: H. Giles, R.Y. Bourhis, D.M. Taylor, *Towards a Theory of Language in Ethnic Group Relations*, in H. Giles (ed.), *Language, Ethnicity and Intergroup Relations*, London, Academic Press, p. 3–24.

Krefeld 2004: Thomas Krefeld, *Einführung in die Migrationslinguistik*, Tübingen, Gunter Narr.

Lüdi/Py 1995 : Georges Lüdi, Bernard Py (coord.), *Changement de langage et langage du changement*, Lausanne, L'Age d'Homme.

Lüdi/Py 2003 : Georges Lüdi, Bernard Py, *Être bilingue*, 3e édition, Bern, Peter Lang [[1]1986].

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)

Maurice 2006 : Micheline Maurice, *Pour échanger : relater et relier des fragments biographiques*, în *Biographie langagière et apprentissage plurilingue*, număr special al revistei „Le français dans le monde", 1/2006, p. 146–154.
Molinié 2006 : Muriel Molinié, *Activité biographique et développement du sujet plurilingue*, în *Biographie langagière et apprentissage plurilingue*, număr special al revistei „Le français dans le monde", 1/2006, p. 171–188.
Oesch-Serra 1995: Cecilia Oesch-Serra, *L'évolution des représentations*, in Lüdi/Py 1995, p. 147–170.
Pietro 1995: Jean-François de Pietro, *Des pratiques quotidiennes à l'intégration*, in Lüdi/Py 1995, p. 171–202.

Migration as Narration – the Role of Language Biographies in the Analysis of the Migration Phenomenon

Linguistic practices accompanying socio-cultural insertion of immigrants in target societies is a major point of interest in the analysis of the contemporary migration phenomenon. In addition to social and economic problems posed by demographic flows that have characterized the post-war European society, the linguistic component became, gradually, an important element in the economy of the various tests applied to migration. Phenomena, such as *code switching, code mixing, interlanguage, language loyality, language vitality* etc. will now reshape the area of contact between languages, as a result of both: the magnitude and dynamics of migration flows, as well as new perspectives, marked interdisciplinary, applied to this area. One of the latest tools used in the analysis of linguistic dimension of migration is the *linguistic biography*, a fundamental method of migration socio-linguistics that can contribute to a better understanding of complex social and psycho-cognitive mechanisms accompanying the difficult route of immigrants' adaptation to the new living conditions.

BDD-A989 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:21:29 UTC)